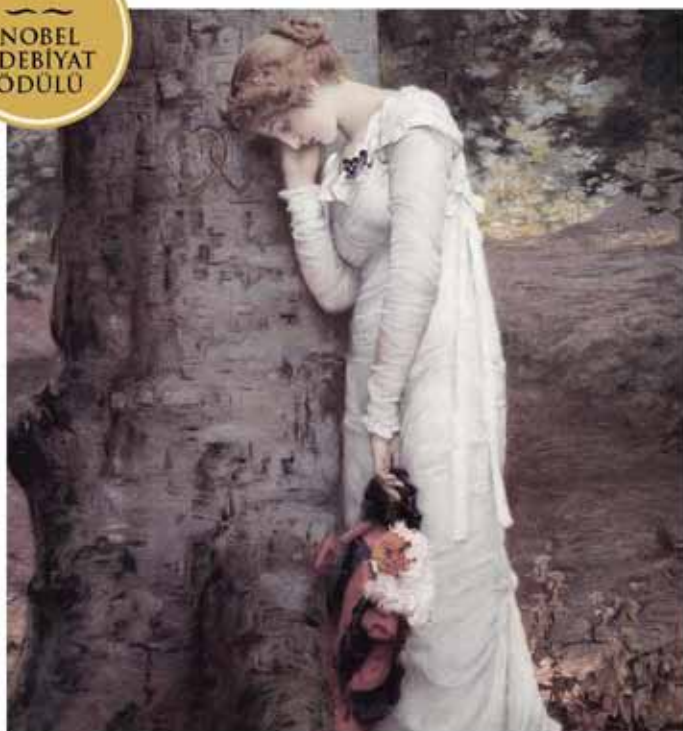

DORIS LESSING

GENE AŞK

2007
~
NOBEL
EDEBİYAT
ÖDÜLÜ

ROMAN

Çeviri: TOMRİS UYAR

♥
CAN

4.
BASKI

DORIS LESSING
GENE AŞK

Can Yayınları 761

Love, Again, Doris Lessing

© 1995, Doris Lessing

© 1997, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1997

4. basım: Ocak 2012

Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası

İç baskı ve cilt: Ekosan Matbaası

ISBN 978-975-510-753-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

DORIS LESSING
GENE AŞK

ROMAN

2007 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

İngilizce aslından çeviren

Tomris Uyar

Doris Lessing'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Türkü Söylüyor Otlar, 1983

Altın Defter, 1990

Mara ile Dann, 2001

Alfred ile Emily, 2009

Hayatta Kalma Güncesi, 2010

DORIS LESSING, 1919'da, babasının İran'da görev yaptığı Kirmanşah'ta doğdu. Ailesiyle gittiği Rodezya'da bir çiftlikte yirmi beş yıl kaldı; 1949'da İngiltere'ye yerleşti. İlk kitabı *Türkü Söylüyor Otlar*, Rodezya'yı anlatır. Başyapıtlarından *Altın Defter*'de, yaşadığı çağla uzlaşmaya çalışan bir kadının yazarı konu aldı. *Children of Violence* (Şiddetin Çocukları) adlı yarı özyaşamöyküsel roman dizisi yayımlandı. *Hayatta Kalma Güncesi*, bir fantezi niteliğindedir. Lessing, aralarında *Evlenmeyen Adamın Hikâyesi*'nin de bulunduğu öykü kitapları yayımladı. *Argostaki Kanopus Arşivleri* adlı beş romanlık dizisiyle bilimkurgu türüne yöneldi. *The Diary of a Good Neighbour* (İyi Bir Komşunun Günlüğü) ve *If the Old Could* (Yaşlılar Yapabilseydi) adlı romanlarında, tanınmamış yazarların sorunlarını gözler önüne sermek için Jane Somers takma adını kullandı. 1985'te bir grup devrimciyi anlattığı *Terörist* yayımlandı. Bunu *Beşinci Çocuk* izledi. Özyaşamöyküsü olan *Tenimin Altında* büyük övgüyle karşılandı. Son romanı *Clef* (Yarık), 2007'de yayımlandı. Aynı yıl Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı.

TOMRİS UYAR, 1941'de İstanbul'da doğdu. İstanbul Amerikan Kız Koleji ve İÜ Gazetecilik Enstitüsü'nü bitirdi. *İpek ve Bakır* ile *Ödeşmeler* gibi ilk öykü kitaplarında küçük burjuvaların yaşam biçimlerine yoğunlaştı. *Yürekta Bukakğı* ile 1980'de, *Yaza Yolculuk* ile 1987'de Sait Faik Hikâye Armağanı'nı aldı. Virginia Woolf, Gabriel García Márquez, Juan Rulfo, Lewis Carroll, Kurt Vonnegut Jr., Julio Cortázar ve Jorge Luis Borges gibi yazarların yapıtlarını çevirdi. 2003'te İstanbul'da öldü.

“Biri çok güzel yüzlü,
Birkaçı albenili,
Ama yüz de boş albeni de
Çünkü dağdaki çimen
Belini doğrultamaz
Üstünden tavşan geçtiyse”

W.B. YEATS, *Memory*

“Âşık oluyorum gene,
Hiç istemezken...”¹

1. Ünlü bir şarkıdan. (Ç.N.)

Burası, bir esrar yuvası sanılabılırdi rahatlıkla; ılık akşam alacasında sessiz, havasızdı, ama o sırada bir gölge kıpırdadı, biri çıkıp perdeleri açtı, camları itti. Kapıya doğru hızla giden, çıktıktan sonra kapıyı açık bırakan kişi, bir kadındı. Artık iyice seçilebilen odanın içi tıka basa doluydu. Bir duvar boyunca teknik gelişmenin bütün kanıtları sıralanmıştı –bir faks, bir fotokopi makinesi, bir kelime-işlemci, telefonlar– ama geri kalan bölümüyle bir tiyatronun dekor, kostüm deposunu andırıyordu oda; Romalı bir kadının gerçek boyutları çok aşan altın bir büstü, maskeler, kızıl kadife bir perde, posterler, ciltlenmemiş notalar, daha doğrusu sararmış, buruşmuş asıllarının çoğaltılmış fotokopileri.

Kelime-işlemcinin üstündeki duvarda Cézanne'ın *Mardi Gras*'ının, kocaman bir röprodüksiyonu duruyordu, daha da ürkütücü olan, boydan boya yırtılmış, seloteyle yapıştırılmıştı.

Bitişikteki kadın kulak kabartmıştı: eşyaların yerleri değiştiriliyordu. Sonra yine görüldü kapıda, odaya baktı.

Daha gölgeler içinde yarı seçilirken bile hareketlerinin zindeliğinden kestirilebileceği gibi genç bir kadın değildi. Fransızların dediği gibi belli bir yaşa gelmiş bir kadındı, hatta biraz daha yaşlıydı, özenli giyinmemişti,

eski bir pantolonla gömlek vardı üstünde.

Yaşam dolu bir kadını yine de, gördüklerinden hoşlanmadığı besbelliydi. Yine de bunları bir yana bıraktı, işlemciye doğru yürüdü, oturdu, elini uzatıp teybe bastı. Bir anda oda, Kontes Dié'nin sekiz yüzyıl önceden gelen (ya da dinleyiciyi Kontes'in ta kendisi olduğuna inandıran birinin) sesiyle, onun zaman tanımayan yakınmalarıyla doldu:

Şarkı söylemeliyim istemesem de:
Öylesine acı çekiyorum ki dostum adına,
Her şeyden çok sevdiğim, o erkek oysa...

Anahtarları kapmaya hazır, yerinde oturan çağdaş kadın, kendini bu çok eskiden kalma abladan üstün gördüğünün, hatta onu aşağıladığının bilincindeydi. Bu huyunu sevmiyordu işte. Hoşgörüsü gitgide azalıyor muydu?

Dün Mary, tiyatrodan aramış, Patrick'in yine âşık olduğunu, o yüzden de dağıttığını bildirmişti; yanıtının sertliği karşısında Mary, "Yapma Sarah!" diye sitem edince Sarah da ona katılmış, kendine gülmüştü.

Yine de tedirgin. Sanki aşağıladığım durumun, eninde sonunda başına gelmesi gibi bir kural var. Tükürdüğünü yalamak zorunda kalıyorsun, evet. Sarah bunu çok iyi biliyordu. Geçmişte, bir yerlere şöyle bir not düşmüştü: "Başkalarını mahkûm etmekten kaçın ya da attığın her adımı ölç, biç."

Kontes Dié'nin yakınması katlanılır gibi değildi, Sarah teybi kapattı.

Sessizlik. Onu soluyarak oturdu. Bu eski Trubadur¹

1. XI. yüzyılın sonundan XIII. yüzyılın sonuna kadar Fransa'nın güneyindeki Provence bölgesiyle İtalya ve İspanya'nın kuzey yörelerinde Provans (oksitan) dilinde ürün veren şair ve müzیکçilere verilen ad. (Y.N.)

ve Ortaçağ şiirinden fazla etkilenmişti. Yazmak zorunda olduğu şeyin tınısını bulmaya çalışırken başka müzik dinlememişti pek. Yalnızca Kontes değil, Bernard de Ventadorn, Pierre Vidal, Giraut de Bornelh ve daha nice eski şarkıcı, onu bu ruh haline sokmuştu... Tedirgindi, telaşlıydı. Daha önce ne zaman müzik onu böylesine etkilemişti? Galiba hiç. Ama dur bakalım. Bir zamanlar gece gündüz demeden aylarca caz, özellikle *blues* dinlemişti sahi. Gerçi kocasının öldüğü dönemdeydi bu, müzik hüznünü beslemişti. Daha önce hiç böyle... evet o sıralar çektiği acıya uygun düşecek müziği sonradan seçmişti. Ama bu bambaşka bir şeydi.

Bu akşamki işi güç sayılmazdı. Program notları zaten çok kuruydu: Onları yazarken konunun büyümesine kapılmaktan ürkmüş olsa gerek. Kontes'in ya da Alicia de la Haye adlı genç kadının sesinden ayrıca büyülenmişti.

Program notlarını şimdi yazması gerekmiyordu neyse ki. Aslında akşam evde çalışmamak gibi bir kural koymuştu kendine. Son zamanlarda pek uymadığı bir kural. Açıkça söylemek gerekirse, dengesini ve ruh sağlığını korumak için kendine yazdığı reçetelere uymamıştı.

Oturduğu yerde, sessizliğe kulak verdi. Bir serçe öttü.

Pound'un şu Provence'lı şiirine göz atayım bari, diye düşündü, o da iş sayılacak değil ya.

Çalışma masası referans kitaplar ve kupür dosyalarıyla doluydu; bir kenarına dizilmiş kitap rafları tavana yükseliyordu. Kelime-işlemcinin yanında bir kitap açık duruyordu.

Zarif bir biçimde yaşlanmak... nasıl olacağının kılavuzunu ezberledik. Nirengi noktalarının, ancak hayatın ışığı altında yavaş yavaş sökülebilecek okunaksız bir metinde yer aldığını söyleyebiliriz. O zaman yalnızca

uygun sözcükler dile getirilmeli. Genelde, ihtiyarlar başarısız sayılamazlar. Gurur, önemli bir şeydir ve onu korumaya yönelik gerekli tavırlarla sakınganlıkları göstermek yaşlılara daha kolay gelir, çünkü gençler, tenin değişmeyen bir çekirdeğin çevresinde büzüştüğünü bilmezler, bu bilgiden yoksundurlar. İhtiyarlarsa kendi aralarında, şölendeki hortlaklara yaraşan, kendilerinin gördüğü, ama soytarlıklarını gülümseyerek, anımsayarak seyrettikleri öbür konukların anlamadığı buruk şakalar paylaşırlar.

Özsaygıya dayalı bu yumuşak başlı tümcelere yaşlanmakta olan kişilerin çoğu katılacak, duygularının iyi açıklandığını, hatta savunusunun iyi yapıldığını düşünecektir.

Evet, bundan yola çıkmalıyım, diye düşündü Sarah. Sarah Durham. Akli başında bir kadına uygun düşen akli başında bir ad.

Bu tümceleri okuduğu kitaba bir sokak tezgâhında rastlamıştı, bir zamanlar güzelliğiyle ün salmış bir sosyete kadınının geç yaşta kaleme aldığı, yirmi yıl önce, yüz yaşın eşiğindeyken yayımlanmış anıları. Garip, bu kitabı alması garipti doğrusu. Bir kere, ihtiyar birinin yazdığı bir kitabın kapağını bile açmazdı, bana ne diye düşünürdü. Kişinin bulunduğu durum ya da geçirdiği dönemle uyumlu kitapların bir yolunu bulup elinize geçmeleri ne garipti, değil mi?

Kitabı itti, Pound'un şiirinin de acelesi yoktu, kimenin kendisinden bir şey beklemediği keyifli bir gecenin tadını çıkarmaya karar verdi. Bir nisan akşamıydı, hava hâlâ aydınlıktı. Oda sakindi, genellikle öyleydi zaten, bu dairedeki öbür üç oda gibi otuz yılın anılarıyla doluydu. Uzun süre yaşanılan odalar, çerçöp yığılı kumsallara benzerler bazen; hangi döküntünün nereden kaldığını kestirmek kolay değildir.

Tiyatro döküntüsünün kaynağını kesinlikle biliyordu: Hangi oyunda kullanılmış, oyuncu kim? Ama pencere içindeki çanakta, Provence'taki bir kasabanın kumsalından topladığı renkli taşlar duruyordu, çocuklarıyla çıktığı bir yürüyüş sırasında toplamıştı onları, o sıralar biri on iki, öbürü on üç yaşındaydı da, kasabanın adı neydi? O yöreye kaç kez gitmişti, her defasında da eve götürmek için taş toplamıştı. Kırmızının her tonundan boncuklar, duvarın oldukça geniş bir bölümünü kaplayan yelpaze biçiminde bir tahtaya dizi dizi iliştilmişti. Niye atmamıştı ki o şeyi? Tiyatro kitapları tavana tırmanıyor; birçoğunu yıllardır açmamıştı. Bir de *Mardi Gras* posterini vardı: Kırmızı siyah damalı giysili, "dokunma bana" bakışlı, yüzünden küstah bir cinsellik okunan delikanlı, kim bilir kaç yıldır onunla göz gözeydi. Oğluna benziyordu, evet ama o çok önceydi. George artık neredeyse orta yaşlı denebilecek bir bilimadamıydı. Bu aralar resme her baktığında (ne de olsa kişi, duvarlarına astığı resimlere sık sık bakmaz) gözleri, bedenine uymayan palyaço giysisine bürünmüş, dalgın, koyu gözlü o belirsiz delikanlıya takılıyordu. On beş yaşındaki kızı, bir palyaço giysisi isterim diye tutturmuştu. Kendisi, Cathie'nin annesi sıfatıyla onun ne demek istediğini anlamıştı: *Ben ona benziyorum. Başka bir kılığa girmem şart. Keşke adını tam koyabilseydim, ne kadar güzel olduğunu bilen soytarınkı gibi.* Bu günlerde Cathie'nin adı konulmadık bir özelliği yok, çocuklu, becerikli bir ev kadını; bir işi, güvendiği bir kocası var.

Sarah, bu resmi kendi çocuklarının portresi olarak gördüğünü biliyordu. Peki neden tutuyordu duvarında? Ana babalar, sık sık çocuklarının şimdiki yaşlarıyla ilgisi olmayan eski fotoğraflarını gizlice bağırklarına basarlar, oysa o fotoğraftakiler her zaman çaresizlikleriyle iç sızlatan bebekler değildir.

Bu yığıntılardan bir an önce kurtulmalıydı... O anda, birdenbire iskemlesinde doğruldu, ayağa kalkıp odayı gözden geçirmeye başladı. Bunu daha önce de düşünmüştü. Yıllar önce, her nedense, her nasılsa biriktirilmiş bu eşyalarla dolu aynı odaya bakarken, hepsinden kurtulmalıyım diye düşünmüştü.

Posterin duvarda bulunma nedeni, onu kızı Cathie'nin getirmesiydi. *Sarah ile hiçbir ilgisi yoktu*. Bunlardan hangisi kendisinininki? Referans kitaplar: işinin gereçleri. Ya evinin geri kalan bölümü? Daha titiz bir bakışla ortalgı bir daha incelediğinde, gözü çocukların yirmi yıl önce biriktirdikleri deniz kabuklarından eski giysilerinin hâlâ asılı durduğu bir dolaba, birilerinin gönderdiği, mantar levhaya yapıştırılmış tatil kartpostallarına takıldı. Ya giysileri? Kendisi seçtiği için mi buradaydılar? Evet, bir bakıma ama seçmesini modanın kuralları belirlemişti.

Yıllar önce o akşam saatinde, bu koskoca dört odada yığılı duran nesnelere çok azının kendi bilinçli seçimine bağlı olduğu yolunda sevimsiz bir sonuca varmıştı. "Kendim" diye adlandırdığı kişilik parçasının özel seçimlerini yansıtan bir şey görülüyor muydu bari? Yoo, birdenbire odaları dolaşp her şeyi... yani hemen hemen her şeyi atmaya karar vermişti: Sözelimi şuracıkta, ötekilerin hepsi çöp bidonunu boylasalar da, yerinde kalacak bir şey vardı işte. Kendini ciddiye alan gerçek bir fotoğraf. Sevimli bir adam, biraz sıkkın belki ya da yorgun mu? İçtenlikli, dost mavi gözlerinin çevresinde ince çizgilerden bir ağ görülüyor, sarı saçlarına (o ipeksi yumuşaklığı parmaklarında duyabiliyordu) yer yer ak düşmüş, onu genç yaşta, kırkında yere serecek kalp krizinin ilk belirtisi belki. Biri erkek, biri kız; biri sekiz, biri dokuz yaşında iki çocuğun omuzlarına sarılmış, oturuyor öylece. Üçü de Sarah'ya gülümsüyorlar o anda. Fotoğraf, *art deco* bir gümüş çerçevede duruyor, çerçeve Sarah'nın sevmediği

bir üslubun ürünü, ama kocası armağan etmişti, annesinden kalmışmış. Şimdi, hiçbir zaman beğenmediği gerekçesiyle çerçeveyi de mi atsa yani?

Neden toptan bir temizliğe girişmemiştin ki zamanında? İşi başından aşkındı da ondan. Yeni bir oyun belki. Hep durup dinlenmeden çalışmıştı.

Bir aynanın önünde duraladı Sarah. Aynadaki ince vücutlu, orta yaşını gizlemeyen alımlı kadına baktı. Kolaylık olsun diye hep sıkı sıkı tarayıp omuzlarına döktüğü saçları –kuaföre gitmekten hiç hoşlanmazdı– pasaportunda açık renk diye tanımlanıyordu, ama donuk bir sarı dense daha doğru olurdu, kararmış pirinç gibi. Şimdiye kadar birkaç aykırı beyaz telin görünmemesi şaşırtıcıydı, ne var ki bu tondaki saç aklaşmaz, beyazlanmaz, en azından ihtiyarlık yıllarına kadar. Bu renk tonundaki saç sahipleri, gençken daha canlı bir renge kavuşmaya can atarlar, saçlarını boyamaya kalkışır ama yaşlanıp da renge keyifle teslim olduklarında bu kez de saçlarını boyamakla suçlanırlar. Sarah, aynaya sık bakmazdı, dış görünümünü pek umursamazdı. Neden umursasındı ki? Yaşından yirmi yaş küçük gösterdiği söylenirdi. Yatak odasının açık kapısından şöyle bir baktığı başka bir aynada daha da genç gösteriyordu. Sağa sola dönerek inceledi aynadaki yansıyı. Sırtı dimdik, pürüzsüzdü. Sırt ağrıları için başvurduğu uzman (bu günlerde yine yokluyordu ağrılar) bir zamanlar dansçı olup olmadığını sormuştu. Evde iki ayna bulunmasının nedeni, yıllar önce kocasının şöyle bir soru sormasıydı: “Sarah, bu odalar çok karanlık. Onları biraz aydınlatamaz mıyız?” Duvarlar bembeyaz boyanmıştı, ama şimdi renkleri solmuştu, bir zaman beyaz olan örtülse şimdi koyu krem rengindeydi. Güneş içeri vurduğunda oda ışık, gölge ve kıpırdayan yansılarla doluyor, akla bin türlü şey getiren bir esin kaynağı oluveriyordu. Güneş yokken de aynalar, durgun bir ışıktaki yüzen eşyala-

rı su yüzüne çıkarıyordu. İncimsi bir ışık. Huzur verici. Sarah bu odaları seviyordu, onları bırakmak zorunda kalmak kadar ürkütücü bir şey yoktu onun için. Darmadağınık oldukları söylenebilirdi tabii. Erkek kardeşi öyle demişti sözgelimi ama o da kardeşinin evini fazla düzgün ve itici bulmuştu. Yıllardır hiçbir şey değiştirilmemişti burada. Odalar zamanla usulca boyun eğmişlerdi loşluğa; kendisinin başını kaşıyacak zamanı olmaması, aslında olsa da bu konuya yürekten bir ilgi duymaması, yılların geçerken bıraktığı tortular, kitaplarla fotoğraflar, kartpostal-larla tiyatro ıvır zıvırları yüzünden.

Bütün bu çerçöp atılmalıydı evet... İşte şurada, yatak odasının duvarında asılı duran fotoğraflar. Bazıları büyükannesiyile büyükbabasının Hindistan'da çekilmiş fotoğrafları, ikisi de ciddi ciddi poz vermişler görevleri gereği, Sarah bunların arasına bir dergiden kestiği fotoğrafı da katmış: Sarah Anstruther'ın, Hindistan'daki devlet görevlisi, hali vakti yerinde nişanlısıyla evlenmeye gittiği yılın modasına göre giyinmiş genç kızlık fotoğrafı. Kız, Sarah Durham'ın büyükannesi değildi, gelgelelim Sarah'nın hiç karşılaşmadığı bu kadının bütün fotoğrafları, dünyayla baş etmekte güçlük çekmeyen genç bir ev hanımını yansıtıyordu, oysa Sarah Durham, tanımadığı kadının aslında utangaç ve ürkek olduğundan emindi. Pek az tanıdığı bir gençle evlenmek için hiç bilmediği bir ülkeye gitmeyi orada "sahib" in karısı olmayı göze alan on sekiz yaşında bir kız... o günlerde sıradan bir olay, ama cesarete ne demeli?

Sarah Durham'ın yaşamında böyle dramatik seçim yer almamıştı. Kitaplarının arkasında ya da tiyatro programlarında okuduğumuz türden çırpıştırılma yaşamöykülerine göre onunki şöyleydi herhalde:

Sarah Durham, 1924'te Colchester'da doğdu. İki çocuğu var. Erkek kardeşi tıp okudu. Durham, saygın kız

*"Mutsuz çocukluklar,
romancılar yaratır," diyen
Doris Lessing, roman ve
öykülerinde, XX. yüzyılın
toplumsal ve politik kaosu
içindeki bireylerin yaşam
serüvenlerini anlatır.*

Julie Vairon yazar, ressam, daha da önemlisi yaşadığı çağın çok ötesinde, "özgür bir kadın"dır. Ölümünden yıllar sonra Sarah Durham, Londra'daki küçük tiyatrosunda, intihar ettiği söylenen Julie'nin müzikleri, resimleri ve günlüklerinden yola çıkarak bir oyun hazırlar. Ancak oyun tüm tiyatro topluluğunu büyüdü altına alacak, cinsel tutkuları ateşleyecek, orta yaşı ardında bırakmış olan Sarah, kendinden genç iki erkeğe âşık olacak, aşk ve yaşlılık kavramlarıyla yeniden yüzleşecektir...

Gene Aşk, Nobel ödüllü Doris Lessing'in başyapıtlarından. Lessing, orta yaşı geride bırakanların cinsellik karşısındaki konumlarını gözüküp bir yaklaşımla derinliğine inceliyor. Kendilerinden çok daha genç insanlara âşık olanların başlarına neler gelir? Neden durmadan âşık olunur? Neden insan, aşktan bir türlü yakasını kurtaramaz?

Bu kitabı, bir başınıza kaldığınız, yağmurlu bir hafta sonu okuyun. Ama mutlaka okuyun.

Kapak resmi: MARCUS STONE

ISBN 978-975-510-753-0

9 789755 107530